

اثر بخشی قصه گویی بر میزان هوش اخلاقی و گنجینه لغات دانش - آموزان پایه دوم دبستان^۱

حسین تربتی نژاد^۲، صفیه قاسم پور^۳، سمیرا طاهونه بان گل خطمی^۴

چکیده

قصه و قصه گویی به قدمت تاریخ بشر ریشه دارد به گونه ای که بشر زندگی خود را در چهارچوب قصه ها به تصویر کشیده است و قصه ها نیز زندگی بشر را شکل داده، دگرگون ساخته و متحول نموده اند. پژوهش حاضر از نوع پیش آزمون - پس آزمون با گروه کنترل بود که با هدف بررسی تأثیر قصه گویی بر میزان هوش اخلاقی و گنجینه لغات دانش آموزان پایه دوم دبستان انجام شد. جامعه آماری شامل کلیه دانش آموزان دختر پایه دوم دبستان ناحیه ۲ شهر شیراز در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ بود. نمونه آماری متشکل از ۵۲ نفر از این دانش آموزان بود که با روش نمونه گیری خوشه ای تصادفی انتخاب شدند. جهت اندازه گیری هوش اخلاقی از پرسشنامه هوش اخلاقی علی اکبری دهکردی، گلپایگانی و محتشمی (۱۳۹۴) و برای سنجش گنجینه لغات از مقیاس تجدیدنظر شده هوشی و کسلر کودکان استفاده شد. نتیجه آزمون تحلیل کوواریانس چندمتغیره نشان داد که قصه گویی هوش اخلاقی و گنجینه لغات دانش آموزان را ارتقاء می بخشد ($P \leq 0/01$). بنابراین می توان نتیجه گرفت که هوش اخلاقی و کلامی کودکان قابل پرورش است و می توان با استفاده از روش های مناسب در جهت ارتقاء آن کوشید. **واژگان کلیدی:** قصه گویی، هوش اخلاقی و گنجینه لغات.

^۱ تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۱۰/۱۲ - تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۱۱/۳۰
^۲ دکترای تخصصی، استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان گلستان، ایران.
h_torbatinezhad@yahoo.com
^۳ دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه ریزی درسی دانشگاه پیام نور دامغان، ایران.
^۴ دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه ریزی درسی، دانشگاه پیام نور دامغان، ایران.

مقدمه

قصه^۱ و قصه‌گویی^۲ یکی از قدیمی‌ترین و قدرتمندترین راه‌ها برای ایجاد ارتباطات شناخته شده است. برای کودکان در هر سنی، قصه‌گویی نوعی بازی محسوب می‌شود که در طی آن مهارت خیال‌پردازی رشد کرده و یادگیری زبان اتفاق می‌افتد. بر این اساس، قصه‌ها ابزاری به منظور کسب دیدگاه‌های جدید، کشف انتخاب‌های اخلاقی و به‌دست آوردن بینش نسبت به شخصیت خود هستند. قصه‌ها می‌توانند محیط خیالی را جهت تشخیص خوب از بد و یا ارتباط بین عمل و نتیجه آن را برای خواننده فراهم کنند. بسیاری از کودکان در زندگی روزمره امکان کسب همه تجربه‌های واقعی را ندارند؛ لذا قصه و قصه‌گویی این کمبود را جبران کرده و کمک می‌کند تا کودکان امور را در متن داستان تجربه نمایند. یافتن شیوه‌ای برای قصه‌گویی (خواندن برای کودکان) و سهیم ساختن آنها در ادبیات و تخیل به‌واقع مفید بوده و دستاوردهای تربیتی را ترفیع می‌بخشد (کیلیک و بوفی^۳، ۲۰۱۲). قدرت اثربخشی جادویی داستان، از یک طرف به دلیل ارتباط آن با شعر و ادبیات و از طرف دیگر به دلیل ارتباط با تجربیات گرم و شیرین کودک است. داستان‌ها همچون استعاره و تشبیه می‌توانند در خدمت جامعه باشند (ال‌سومادی^۴، ۲۰۱۲).

قصه‌گویی در کشور ما سابقه‌ای بس دیرینه و قدیمی دارد اما نفوذ وسایل ارتباط جمعی و علاوه بر آن زندگی مدرنیته، موجب شده تا نقش قصه‌گویی در طول دوران و به‌ویژه در نظام‌های آموزشی کمرنگ شود (ناظمی، ۱۳۸۵). قصه در قالب کلام جان می‌گیرد و اولین برخورد کودک با قصه با شنیدن واژه‌ها، جملات کوتاه و مرکب، لحن کلام است. حتی اگر آن زبان را به‌کار نگیرند و از واژگان آن استفاده نکنند زبان قصه را تجربه کرده و با دنیای زبانی تازه‌ای مواجه می‌شوند به این طریق کودک زبان را به‌طور غیرمستقیم آموزش می‌بیند و فراگیران را یاری می‌دهند بسیاری از کلمات، واژه‌ها و مفاهیم ادبی را از طریق احساس خود درک کرده و کاربرد صحیح آن را می‌آموزند. از دید برخی از روان‌شناسان، زبان کمک بسیار بزرگی به رشد ذهنی کودکان می‌کند و با توجه به این مطالب درمی‌یابیم که قصه‌گویی چه نقش مهمی در درک و فهم کودکان دارد و همچنین آنها می‌توانند با استفاده از قصه‌گویی گنجینه لغات بیشتری در محاورات روزمره کسب کنند و معنی بسیاری از لغات را درک کنند (امیریان

---

1 . Story

2 . Storytelling

3 . Killick & Boffey

4 . Al Somadi

مجرد، ۱۳۹۷). قصه درهای تازه بیان و مقصود را بر روی کودکان می‌گشاید و وسایل و ابزار متفاوتی برای بازگو نمودن تجربه‌ها، مشاهده‌ها و احساسات را در اختیارشان می‌گذارد. قصه-گویی باعث تلطیف عواطف و احساسات، سرگرمی، بالا بردن سطح کتاب‌خوانی، گسترش گنجینه واژگانی، تقویت قدرت بیان و حافظه، پرورش ذوق هنری، برآورده شدن نیازهای روانی شنوندگان و ... می‌شود (کهریزه، ۱۳۹۵). قصه کودکان را در کشف جهان پیرامون، شناخت و آشنایی با نام کنش‌ها و اشیاء، دستیابی به گفتاری پربارتر و لذت بردن از شگفتی‌های زبان یاری می‌رساند. نخستین تجربه‌های بسیاری از کودکان از ادبیات با کتاب‌های مصور به‌دست می‌آید و به آنها کمک می‌کند تا گنجینه واژگان خود را معنا بخشند. مزیت خواندن قصه برای کودکان این است که خواندن آن، نیروی بیان و تکلم کودک را تقویت می‌کند و گنجینه لغات و اطلاعات وی غنی‌تر می‌شود. از سوی دیگر، کودک از طریق قصه‌ای مناسب با مشکلات و مسائل زندگی آشنا می‌شود و مهارت‌های اجتماعی بیشتری به‌دست می‌آورد. در ضمن قصه-گویی فاصله میان قدرت خواندن و قدرت درک کردن را در کودک پر می‌کند (امیربان مجرد، ۱۳۹۷).

قصه در نگاه اول تأثیر سرگرم سازی دارد اما، از نظر تاریخی قصه‌گویی به همان خوبی که برای سرگرم کودکان مورد استفاده واقع شده برای تربیت آنها نیز به کار فته است، بدین گونه که در کلاس درس از قصه‌گویی برای انتقال مفاهیم اجتماعی می‌توان بهره گرفت (گودرزی، مکوند حسینی، رضایی و اکبری بلوطبنگان، ۱۳۹۳). اخلاق^۱ در حیات اجتماعی انسان‌ها نقش اساسی دارد و ضوابط اخلاقی عامل تعیین‌کننده در سلامت یا عدم سلامت حیات مردم است (عطاری، ۱۳۹۴). کودک برای زندگی کردن میان خانواده، همسالان و اجتماع باید ارزش‌ها، معیارهای اخلاقی و الگوهای رفتاری مبتنی بر آن را فرا گیرد (زارع‌زاده ابرقویی، ۱۳۹۴). علاقه یک نفر نسبت به موضوعی معین، تمایل او را به ادامه مطالعات در آن موضوع افزایش می‌دهد. لذا با توجه به علاقه و آفری که کودکان نسبت به مقوله قصه دارند همچنان که پیازه و کلبرگ معتقدند می‌توان از آن جهت آموزش‌های اخلاقی استفاده نمود (مدآوا نیر، مهد یوسف و چوی هانگ^۲، ۲۰۱۳). در طی سالیان متمادی بسیاری از مشکلات انسان‌ها و چالش‌های روانی و عاطفی آنها، با استفاده از همانندسازی با قهرمان داستان (که در موقعیت‌های مشابهی با خوانندگان قرار داشته است) حل شده‌اند (براتیتسیز و زیاناس^۳، ۲۰۱۵). بدین ترتیب قصه-

1 . Ethics

2 . Madhawa Nair, Mohd Yusof & Chooi Hong

3 . Bratitsis & Ziannas

گویی ابزاری مفید و مؤثر برای اصلاح رفتار، سازگاری، کنترل هیجانات و افزایش مهارت‌های اجتماعی در کودکان محسوب می‌شود که باید آن را از سنین پایین و در مدارس و مهدهای کودک ترویج داد (سلیمان‌نژاد و سوری، ۱۳۹۱). بیان قصه آموزش غیرمستقیم مزایای رفتار منطبق با اخلاق را به کودکان می‌آموزد (که‌ریزه، ۱۳۹۵).

که‌ریزه (۱۳۹۵) در پژوهشی بر روی دانش‌آموزان دختر کلاس اول ابتدایی مناطق ۲ و ۱۷ شهر تهران به این نتیجه دست یافت که قصه‌گویی منجر به افزایش هوش اخلاقی^۱ و مؤلفه‌های آن در این دانش‌آموزان می‌گردد. درنجفی شیرازی (۱۳۹۲) تأثیر قصه‌گویی را بر هوش اخلاقی کودکان دختر ۶-۴ ساله شهر اصفهان مورد بررسی قرار داد و گزارش کرد که قصه‌گویی بر افزایش هوش اخلاقی و تمامی مؤلفه‌های آن در دانش‌آموزان دختر تأثیر دارد. شیخ احمدی (۱۳۹۴) دریافت که قصه‌گویی منجر به افزایش خودکنترلی، ابزار وجود و همکاری می‌شود. جمالی فیروزآبادی و آقایی میبیدی (۱۳۹۳) تأثیر قصه‌گویی را بر مهارت‌های اجتماعی و رابطه کودک با والد در کودکان پیش‌دبستانی مناطق شمال و جنوب تهران گزارش کردند، همچنین بیان کردند که تأثیر قصه‌گویی بر افزایش میزان مهارت‌های اجتماعی کودکان پسر بیشتر از دختران است. روشن چسلی (۱۳۹۲) در مطالعه خود به این نتیجه دست یافت که قصه‌گویی مبتنی بر آموزش مهارت‌های اجتماعی بر بهبود مهارت‌های اجتماعی و کاهش مشکلات رفتاری دانش‌آموزان پسر مبتلا به اختلال رفتار مقابله‌ای و بی‌اعتنایی تأثیر دارد. داداش‌زاده و پیرخائفی (۱۳۹۱) نشان دادند که قصه‌گویی باعث ارتقاء هوش اجتماعی و مؤلفه‌های آن (هوش درون‌فردی و برون‌فردی، همفکری، خلاقیت و ابزار علاقه) در دانش‌آموزان دختر مقطع چهارم و پنجم ابتدایی می‌شود. شیخ رضایی (۱۳۸۹) نشان داد که قصه‌گویی باعث رشد اخلاقی کودک می‌گردد. دین‌ملو، جینگ، آروموگام و نو^۲ (۲۰۱۵)، چو، جانگ و هانگ^۳ (۲۰۱۴)، رحیم و رحیم (۲۰۱۲)، ال‌سومادی (۲۰۱۲) نشان دادند از طریق قصه‌گویی می‌توان مفاهیمی چون احترام، شکرگزاری، مراقبت از دیگران، انصاف و عدالت را در دانش‌آموزان افزایش داد. صادقی و قاسمی‌گوربندی (۱۳۹۹) در بررسی اثربخشی استفاده از روش‌های قصه‌گویی بر افزایش دامنه لغات گفتاری دانش‌آموزان دختر پایه چهارم ابتدایی ناحیه یک شهرستان بندرعباس به این نتیجه رسیدند که افزایش مؤلفه‌های گفتاری (قصه‌خوانی، نمایش خلاق، بحث و گفت‌وگو) تأثیر مثبت و معنادار بر رشد مهارت کلامی و افزایش دامنه لغات

1. Moral Intelligence

2. De Mello, Jing, Arumugam & Noh

3. Chou, Jang & Hang

دانش آموزان دارد. امیریان مجرد (۱۳۹۷) تأثیر آموزش به شیوه قصه گوئی را بر میزان هوش کلامی و خزانه لغات دانش آموزان پایه اول ابتدایی شهر یزد مورد مطالعه قرار داد و نتیجه-گیری کرد که بین آموزش به شیوه قصه گوئی و میزان هوش کلامی و خزانه لغات دانش آموزان ارتباط معنادار آماری وجود دارد. منتی، میری احمدی، عبدالرحیمی، حیدریان و پیری مرادحاصلی (۱۳۹۵) با مطالعه کودکان پیش دبستانی شهر صحنه دریافتند که آموزش به شیوه قصه گوئی بر میزان هوش کلامی و گنجینه لغات این کودکان تأثیر معنادار دارد. خسروی (۱۳۹۵) مطالعه‌ای بر روی کودکان کم شنوای کاربر سمعک ۴ تا ۶ ساله در شهر مشهد انجام داد و گزارش کرد که آموزش به شیوه قصه خوانی بر روند رشد واژگانی کودکان کم شنوا تأثیر دارد. گرین و بروک^۱ (۲۰۱۹) نیز نشان داد که آموزش به شیوه قصه گوئی بر میزان هوش کلامی و خزانه لغات دانش آموزان تأثیر معنادار دارد.

تقویت هوش اخلاقی کودکان بهترین فرصت برای قرار دادن آنها در مسیر درست است تا بتوانند علاوه بر درست فکر کردن درست هم عمل کنند. از آنجا که داستان سرایی به عنوان یک روش تعلیمی می‌تواند دانش آموزان را به کشف خود ترغیب کرده و توانایی آنان را برای ارتباط واقعی افزایش دهد، همزمان نیز می‌تواند ظرفیت دانش آموزان را برای حل و فصل تعارض بین فردی به صورت آرام و توأم با بحث و گفتگو افزایش دهد. گوش دادن به داستان، دانش-آموزان و کودک را به استفاده هر چه بیشتر از قوه تخیل تشویق کرده و اعتماد به نفس را در کودک افزایش می‌دهد (داداش زاده و پیرخائفی، ۱۳۹۱). آموزش از طریق قصه گوئی به مریبان کمک می‌کند تا به خصوصیات هوش کلامی و گنجینه لغات کودکان به صورت بهتری پی ببرد. هم چنین قصه گوئی، ما را به عوامل مساعدکننده در افزایش هوش نزدیک می‌کند و مسلماً در آموزش دانش آموزان کمک شایانی به مسئولان آموزش و پرورش، روان شناسان و معلمان خواهد کرد. کودکان شیفته قصه و قصه گوئی هستند و قصه، تأثیری عمیق بر زبان کودک می‌گذارد. قصه‌ها، کودک را با واژگان، اصطلاحات، نام‌ها و ... آشنا می‌سازند و از این راه، علاوه بر ایفای نقش مهم و جدی در زبان آموزی، فرصت خوبی برای اصلاح لغزش‌ها و اشکالات زبانی ایجاد می‌کنند. در کنار قصه گوئی می‌توان از کودکان خواست تا مثلاً بگویند که نام قهرمان چه بوده، از کجا حرکت کرده، چه دیده، چه گفته و چه انجام داده است. قصه به علت کشش، زیبایی و نقشی که در برانگیختن حس کنجکاوی دارد، می‌تواند بسیاری از مفاهیم را به کودکان منتقل کند. هم چنین با انتقال مفاهیم، به روش غیر مستقیم، نه تنها

¹ . Green & Brock

باعث جذب بهتر و سریع‌تر مفاهیم به ذهن و زبان کودک می‌شود بلکه فهم آن‌ها را عینی‌تر و ساده‌تر می‌سازد، به همین دلیل، قصه‌گویی از جدی‌ترین و بنیادی‌ترین روش‌های انتقال مفاهیم به دنیای مخاطبان، به ویژه کودکان به شمار می‌آید (مهاجری، ۱۳۹۸). بنابراین مسئله‌ای که در این تحقیق پیش آمده این است که آیا قصه‌گویی می‌تواند میزان هوش اخلاقی و گنجینه لغات دانش‌آموزان دوره ابتدایی را ارتقاء بخشد؟ در نتیجه فرضیه‌های پژوهش عبارتند از:

۱. آموزش قصه‌گویی بر میزان هوش اخلاقی دانش‌آموزان دختر پایه دوم دبستان تأثیر دارد.

۲. آموزش قصه‌گویی بر گنجینه لغات دانش‌آموزان دختر پایه دوم دبستان تأثیر دارد.

روش پژوهش

با توجه به این‌که هدف پژوهش بررسی اثربخشی قصه‌گویی بر میزان هوش اخلاقی و گنجینه لغات است، روش پژوهش نیمه آزمایشی از نوع پیش‌آزمون - پس‌آزمون با گروه کنترل است. جامعه آماری عبارت است از کلیه دانش‌آموزان دختر پایه دوم دبستان در ناحیه ۲ شهر شیراز در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰. نمونه آماری متشکل از ۵۲ نفر از دانش‌آموزان دختر پایه دوم دبستان ناحیه ۲ شهر شیراز است که با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند؛ بدین صورت که از بین مدارس ناحیه دو شهر شیراز در مرحله اول دو مدرسه به صورت تصادفی انتخاب شدند، سپس از بین کلاس‌های هر مدرسه به صورت تصادفی دو کلاس و از هر کلاس ۱۳ نفر به تصادف برگزیده شدند. تعداد ۵۲ نفر از دانش‌آموزان انتخابی به دو گروه ۲۶ نفری تقسیم شدند. جهت دقت بیشتر در اجرای پژوهش دانش‌آموزان یک مدرسه به عنوان گروه آزمایش و مدرسه دیگر به عنوان گروه کنترل در نظر گرفته شدند. انتخاب مدارس به عنوان گروه آزمایش و کنترل نیز به صورت تصادفی انجام شد.

به منظور کنترل تأثیر متغیرهای مزاحم از خانواده‌ها درخواست شد که در طول دوره پژوهشی از شرکت در کلاس‌های فوق برنامه مانند مسابقات کتابخوانی خودداری کنند.

ابزار پژوهش

۱) پرسشنامه هوش اخلاقی علی‌اکبری دهکردی، گلپایگانی و محتشمی (۱۳۹۴): این مقیاس برای کودکان ایرانی و بر اساس نظریه هوش اخلاقی بوربا^۱ (۲۰۰۱) طراحی گردید. این

^۱ . Borba

پرسشنامه ابتدا دارای ۷۰ سؤال بود و ۷ خرده‌مقیاس را اندازه‌گیری می‌کرد. علی‌اکبری دهکردی و همکاران میزان پایایی آن را با استفاده از روش بازآزمایی ۰/۹۵ محاسبه کردند. در بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی از طریق روایی سازه و روایی عاملی روابط درونی خوبی بین مؤلفه‌ها به دست آمد و همه سؤالات همبستگی در حد مناسب داشتند ولی ۵ سؤال به دلیل همبستگی ضعیف پیش از تحلیل عاملی از مجموعه پرسشنامه حذف گردیدند و ۶۵ سؤال باقی مانده مورد تحلیل عاملی قرار گرفتند. نتایج تحلیل عاملی تأییدی بیانگر برازش متوسط پرسشنامه بود که به مطلوبیت قطعی نمی‌رسید. در مجموع توجه به تمام شاخص‌های برازش نشان داد که مدل از برازش برخوردار بوده، اما مقدار شاخص نیکویی برازش (۰/۷۵) و شاخص تعدیل شده نیکویی برازش (۰/۷۲) نشان از عدم هماهنگی سؤالات در این مقیاس می‌داد. جهت برطرف کردن این ایراد سؤالاتی که از بار عاملی مناسب برخوردار نبودند، از پرسشنامه حذف و مجدداً مقیاس مورد تحلیل عاملی تأییدی قرار گرفت. بنابراین ۱۰ سؤال از پرسشنامه حذف گردید و با توجه به این تغییرات دوباره مقیاس مذکور تحت تحلیل عاملی تأییدی قرار گرفت. در تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم شاخص نیکویی برازش (۰/۸۵) و شاخص تعدیل شده نیکویی برازش (۰/۸۱) به دست آمد و تغییر قابل ملاحظه‌ای داشتند و بر اساس سؤالات باقی‌مانده (۵۵ سؤال) و نتایج نهایی و با توجه به کل شاخص‌های برازش می‌توان گفت که مدل از برازش قابل قبولی برخوردار است و برای جامعه کودکان ایرانی تأیید گردید. در مدل تأیید شده، هفت عامل هوش اخلاقی که توسط بوربا ارائه گردیده بود (همدلی، وجدان، خویشتن‌داری، احترام، مهربانی، صبر و بردباری و عدالت) تأیید شد ولی در تعداد گویه‌ها تغییراتی رخ داد و به ۵۵ سؤال کاهش یافت. نمره‌گذاری پرسشنامه بر اساس مقیاس ۵ درجه-ای لیکرت (خیلی کم=۱، کم=۲، متوسط=۳، زیاد=۴ و خیلی زیاد=۵) صورت می‌گیرد. پایایی هر یک از مؤلفه‌ها با استفاده از آلفای کرونباخ عبارت است از: همدلی (۰/۹۳)، وجدان (۰/۹۲)، خویشتن‌داری (۰/۹۳)، احترام (۰/۹۲)، مهربانی (۰/۹۲)، صبر و بردباری (۰/۹۲) و عدالت (۰/۹۲) که نشان می‌دهد عوامل از پایایی مناسبی برخوردار هستند (جلائی، چراغ ملائی و خدابخش پیرکلانی، ۱۳۹۸). در پژوهش حاضر پایایی کل پرسشنامه ۰/۹۱ به دست آمد و پایایی هر یک از خرده‌مقیاس‌ها بدین صورت بود: همدلی: ۰/۸۹، وجدان: ۰/۹، خویشتن‌داری: ۰/۹۳، احترام: ۰/۹۴، مهربانی: ۰/۹۲، صبر و بردباری: ۰/۹۱ و عدالت: ۰/۸۹.

۲) مقیاس تجدیدنظر شده هوشی و کسلر کودکان^۱: این مقیاس دارای ۱۲ خرده‌مقیاس (۶ خرده مقیاس کلامی شامل: اطلاعات عمومی، لغات، محاسبه عددی، تشابهات، درک مطلب و حافظه عددی ۶ خرده‌مقیاس غیر کلامی شامل: تکمیل تصاویر، تنظیم تصاویر، طراحی مکعب-ها، الحاق قطعات، رمز نویسی، مازها) است که از این تعداد دو خرده‌مقیاس مازها و حافظه عددی جنبه ذخیره دارد (شهیم، ۱۳۸۵). این مقیاس توسط شهیم (۱۳۸۵) به منظور سنجش هوش کودکان ۶ تا ۱۳ ساله ترجمه، انطباق و با استفاده از یک نمونه ۱۴۰۰ نفری هنجاریابی شد. پایایی بازآزمایی این مقیاس ۰/۴۴ تا ۰/۹۴ (میان ۰/۷۳) و پایایی تنصیفی آن ۰/۴۲ تا ۰/۹۸ (میان ۰/۶۹) گزارش شده است. این مقیاس به صورت فردی و توسط آزمایش کننده متخصص و تعلیم دیده اجرا می‌شود. در هر خرده مقیاس سؤال‌های آسان در ابتدا و سؤال‌های دشوارتر پس از آنها اجرا می‌شوند. پس از تعیین نمره‌های خام همه خرده مقیاس‌ها، با مراجعه به جدول‌های هنجار، نمره‌های خام به نمره‌های استاندارد تبدیل می‌شوند. با اجرای مقیاس تجدیدنظر شده هوشی و کسلر کودکان سه هوشبهر کلامی، هوشبهر عملی و هوشبهر کلی به دست می‌آید. روایی همزمان این مقیاس هوشی با استفاده از همبستگی نمرات با نمرات بخش عملی مقیاس و کسلر برای کودکان پیش‌دبستانی ۰/۷۴ بود. رابطه بین هوشبهر با سن و نیز طبقه اقتصادی-اجتماعی و معدل به‌عنوان ملاک‌های معنادار مقیاس گزارش شده است. ضرایب همبستگی هوشبهرهای کلامی، عملی و کل به ترتیب ۰/۸۴، ۰/۷۶ و ۰/۸ است. ضرایب همبستگی هوشبهرهای کلامی، عملی و کل با معدل تحصیلی به ترتیب ۰/۵۲، ۰/۴ و ۰/۵۳ است که نشان‌دهنده همبستگی بیشتر هوشبهر کلامی و هوشبهر کلی با معدل تحصیلی است (شهیم، ۱۳۸۵).

در مرحله پیش‌آزمون میزان هفت مؤلفه هوش اخلاقی دانش‌آموزان دو گروه از طریق تکمیل پرسشنامه هوش اخلاقی توسط مادران اندازه‌گیری شد. مادران در جلسه توجیهی در رابطه با تکمیل پرسشنامه کاملاً راهنمایی شدند و از محرمانه بودن تمامی اطلاعات اطمینان کامل حاصل کردند. همچنین با همکاری یک روان‌شناس متبحر بخش کلامی آزمون هوشی و کسلر جهت سنجش گنجینه لغات برای هر دو گروه آزمایش و کنترل اجرا شد. برای هر آزمودنی ۵۰ تا ۷۰ دقیقه جهت اجرای آزمون هوشی و کسلر در نظر گرفته شد و در مجموع ۳ هفته به طول انجامید. به منظور کنترل متغیرهای مزاحم و کسب نتیجه صحیح در شرایط مطلوب، قبل از اجرای آزمایش، برنامه‌ریزی و پیش‌بینی‌های لازم از جهت برآورد امکانات و

¹ . The Wechsler Intelligence Scale for Children-Revised (WISC-R)

تجهیزات، زمان ارائه، آماده نمودن آزمودنی‌ها، اجرای پیش‌آزمون و پس‌آزمون، هماهنگی با سایر کادر محل برگزاری آزمایش و سایر عوامل پیش‌بینی نشده‌ای که موجب تداخل امور می‌شود، انجام شد. از جمله عوامل مزاحم و پیش‌بینی نشده غیبت دانش‌آموزان در جلسات مداخله و یا مراحل پیش‌آزمون و پس‌آزمون بود.

بعد از اجرای پیش‌آزمون، گروه آزمایش به مدت ۲ ماه، هفته‌ای یک بار به صورت گروهی در جلسات قصه‌گوئی شرکت کردند. در این جلسات محقق با بیانی ساده در مورد هر یک از رفتارهای انجام شده در داستان به منظور درک بهتر دانش‌آموزان و همچنین استفاده از پرسش و پاسخ در مورد رفتارهای درست و نادرست شخصیت‌های داستان به بحث و گفت‌وگو با دانش‌آموزان پرداخت. محقق برای هر یک از مؤلفه‌های هوش اخلاقی قصه‌ای را انتخاب و آن را تایپ شده با نثری ساده در اختیار آزمودنی‌ها قرار می‌داد. جهت ایجاد انگیزه و سرگرمی برای هر داستان نقاشی مرتبط طراحی می‌شد تا آزمودنی‌ها آن را رنگ‌آمیزی کنند. به منظور جذب آزمودنی‌ها جهت شنیدن قصه‌های جدید هر هفته به دانش‌آموزان گروه آزمایش جایزه‌ای داده می‌شد (اهدای جوایز جزئی به صورتی که نتیجه پژوهش را تحت تأثیر قرار ندهد). بعد از اتمام برنامه مداخله‌ای از هر دو گروه پس‌آزمون به عمل آمد.

جدول شماره ۱: داستان‌های روایت شده بر اساس مؤلفه‌های هوش اخلاقی

داستان	مؤلفه هوش اخلاقی
چرا قاصدک‌ها رفتند (از مجموعه قصه‌هایی برای خواب کودکان)	مفهوم همدلی
مسابقه بزرگ (از مجموعه قصه‌هایی قبل از خواب برای بچه‌ها)	مفهوم وجدان
یک لیوان آب خنک (از مجموعه قصه‌هایی برای خواب کودکان)	مفهوم خویشتن‌داری
هدیه پدر بزرگ (از مجموعه ۳۶۵ قصه برای شب‌های سال)	مفهوم احترام
جوجه گنجشک گرسنه (از مجموعه قصه‌ای خانه بی‌بی رعنا)	مفهوم مهربانی
من علف تازه می‌خواهم (از مجموعه قصه‌ای خانه بی‌بی رعنا)	مفهوم بردباری
سیب (از مجموعه قصه‌هایی برای خواب کودکان)	مفهوم عدالت

داده‌های گردآوری شده با استفاده از آزمون تحلیل کوواریانس چند متغیره توسط نرم‌افزار آماری SPSS-16 تجزیه و تحلیل شدند.

یافته‌ها

در این پژوهش تعداد ۵۲ نفر از دانش‌آموزان دختر پایه دوم دبستان شهر شیراز مشارکت داشتند که از لحاظ متغیرهای هوش اخلاقی و گنجینه لغات مورد بررسی قرار گرفتند. در ادامه

آماره توصیفی متغیرهای پژوهش در پیش‌آزمون و پس‌آزمون به تفکیک گروه آزمایش و کنترل ارائه شده است.

جدول شماره ۲: آماره توصیفی متغیر هوش اخلاقی و مؤلفه‌های آن به تفکیک گروه آزمایش و کنترل در پیش‌آزمون و پس‌آزمون

انحراف استاندارد		میانگین		آماره	
پس‌آزمون	پیش‌آزمون	پس‌آزمون	پیش‌آزمون	متغیر	
۴/۸۱	۵/۵۱	۱۷۷	۱۶۲	آزمایش	هوش اخلاقی
۴/۳۷	۴/۲۶	۱۶۴	۱۶۳	کنترل	
۲/۴۸	۲/۷۸	۳۲/۹۶	۳۰/۶۹	آزمایش	همدلی
۲/۲۱	۲/۱	۳۱/۴۲	۳۱/۱۱	کنترل	
۳/۰۶	۳/۲۹	۲۸/۲۶	۲۶/۳۸	آزمایش	وجدان
۴/۸۸	۴/۸	۲۷/۲۳	۲۷/۱۹	کنترل	
۳/۲۲	۳/۴۳	۲۱/۷۳	۱۹/۵۷	آزمایش	خویشتن‌داری
۳/۴۸	۳/۲۵	۲۲/۲۶	۲۲/۱۱	کنترل	
۲/۶	۲/۵۴	۳۳/۱۱	۳۱/۱۹	آزمایش	احترام
۲/۵۴	۲/۶۲	۲۹/۹۲	۲۹/۹۲	کنترل	
۵/۱۷	۵/۲۱	۱۷/۵۳	۱۵/۵۳	آزمایش	مهربانی
۵/۵۹	۵/۵۴	۱۵/۳۸	۱۵/۳	کنترل	
۴/۰۴	۴/۰۹	۱۵/۶۹	۱۴/۱۵	آزمایش	صبر و بردباری
۴/۲۵	۴/۳۶	۱۴/۳۴	۱۴/۴۲	کنترل	
۳/۵۲	۳/۵۶	۲۷/۷۳	۲۵/۷۳	آزمایش	عدالت
۴/۶۸	۴/۶۵	۲۳/۲۳	۲۳/۱۹	کنترل	

با توجه به اطلاعات جدول ۲، در مرحله پیش‌آزمون میانگین هوش اخلاقی گروه آزمایش ۱۶۲ و گروه کنترل ۱۶۳ به دست آمد. میانگین متغیر مذکور در مرحله پس‌آزمون در گروه آزمایش و کنترل به ترتیب ۱۷۷ و ۱۶۴ گزارش شد. در مرحله پیش‌آزمون کمترین میانگین در هر دو گروه به خرده‌مقیاس صبر و بردباری (گروه آزمایش: ۱۴/۱۵ و گروه کنترل: ۱۴/۴۲) اختصاص یافت. در این مرحله بیشترین میانگین در گروه آزمایش مربوط به مؤلفه احترام (۳۱/۱۹) و در گروه کنترل مربوط به مؤلفه همدلی (۳۱/۱۱) است.

در مرحله پس‌آزمون کمترین میانگین در گروه آزمایش در خرده‌مقیاس صبر و بردباری (۱۵/۶۹) و در گروه کنترل در همین خرده‌مقیاس (۱۴/۳۴) به دست آمد. بیشترین

میانگین در مرحله پس آزمون نیز در گروه آزمایش به مؤلفه احترام (۳۳/۱۱) و در گروه کنترل به مؤلفه همدلی (۳۱/۴۲) اختصاص یافت.

جدول شماره ۳: آماره توصیفی متغیر هوش کلامی و مؤلفه‌های آن به تفکیک گروه آزمایش و کنترل در پیش آزمون و پس آزمون

انحراف استاندارد		میانگین		آماره	
پس آزمون	پیش آزمون	پس آزمون	پیش آزمون	متغیر	
۶/۳۴	۵/۹	۹۵/۷۳	۸۱/۴۲	آزمایش	هوش کلامی
۶/۲۷	۶/۳۴	۸۲/۹۲	۸۱/۵۳	کنترل	
۱/۲۴	۱/۲۹	۱۵/۵۳	۱۳/۶۱	آزمایش	اطلاعات عمومی
۱/۵	۱/۶	۱۳/۷۶	۱۳/۵۷	کنترل	
۴/۵۷	۴/۰۷	۲۵/۸	۲۲/۰۷	آزمایش	لغات
۴/۱	۳/۹۷	۲۲/۳۴	۲۲/۰۳	کنترل	
۲/۱۱	۱/۷۹	۱۰/۸۴	۹/۰۳	آزمایش	محاسبه عددی
۱/۳	۱/۵۷	۹/۴۶	۹/۳۴	کنترل	
۱/۸۷	۲/۰۹	۱۴/۶۱	۱۲/۳	آزمایش	تشابهات
۲/۴۶	۲/۵۷	۱۲/۳۸	۱۲/۱۵	کنترل	
۳	۲/۸۲	۱۵/۶۵	۱۳/۳	آزمایش	درک مطلب
۲/۱۹	۲/۶۹	۱۳/۷۳	۱۳/۴۲	کنترل	
۲/۲۳	۲/۲۶	۱۳/۲۶	۱۱/۰۷	آزمایش	حافظه عددی
۲/۱۷	۲/۱۹	۱۱/۲۳	۱۱	کنترل	

با توجه به اطلاعات جدول ۳، در مرحله پیش آزمون میانگین هوش کلامی گروه آزمایش ۸۱/۴۲ و گروه کنترل ۸۱/۵۳ گزارش شد. میانگین متغیر مذکور در مرحله پس آزمون در گروه آزمایش و کنترل به ترتیب ۹۵/۷۳ و ۸۲/۹۲ گزارش شد. در مرحله پیش آزمون کمترین میانگین در هر دو گروه به خرده‌مقیاس محاسبه عددی (گروه آزمایش: ۹/۰۳ و گروه کنترل: ۹/۳۴) اختصاص یافت. در این مرحله بیشترین میانگین در گروه آزمایش مربوط به مؤلفه لغات (۲۲/۰۷) و در گروه کنترل نیز مربوط به مؤلفه لغات (۲۲/۰۳) است.

در مرحله پس آزمون کمترین میانگین در گروه آزمایش و کنترل در خرده‌مقیاس محاسبه عددی (گروه آزمایش: ۱۰/۸۴ و گروه کنترل: ۹/۴۶) به دست آمد. بیشترین میانگین در مرحله پس آزمون نیز در گروه آزمایش و کنترل به مؤلفه لغات (گروه آزمایش: ۲۵/۸ و گروه کنترل: ۲۲/۳۴) اختصاص یافت.

جهت بررسی فرضیه‌های پژوهش ابتدا پیش‌فرض‌های تحلیل کوواریانس چندمتغیره (استقلال داده‌ها (آماره Z آزمون تصادفی بودن برای گروه کنترل ۰/۰۴۳ و آزمایش ۰/۲۵۷)، نرمال بودن توزیع متغیرها (آماره Z حاصل از آزمون کالموگروف-اسمیرنوف برای گروه آزمایش ۰/۵۳۵ و برای گروه کنترل ۰/۷۸۴)، همگنی واریانس‌ها (آماره حاصل از آزمون لوین ۰/۲۴ برای هوش اخلاقی و ۰/۵۴۰ برای گنجینه لغات)، خطی بودن روابط متغیرها (بررسی نمودار پراکنش و خطوط رگرسیون) و همگنی ضرایب رگرسیون (آماره F مشاهده شده در تحلیل واریانس یک طرفه برای متغیر هوش اخلاقی ۸۹/۱۳ و گنجینه لغات ۲/۸۵)) کنترل شد و با اطمینان از برقراری شرایط، داده‌های گردآوری شده مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفتند.

فرضیه اول: آموزش قصه گویی بر میزان هوش اخلاقی دانش‌آموزان دختر پایه دوم دبستان تأثیر دارد.

جدول شماره ۴: میانگین تعدیل شده متغیر هوش اخلاقی و مؤلفه‌های آن پس از اجرای مداخله

متغیرها	گروه	میانگین	انحراف استاندارد	حدود میانگین با ۹۵ درصد اطمینان	
				حد بالا	حد پایین
هوش اخلاقی	آزمایش	۱۷۷	۰/۷۸۸	۱۷۹/۰۵	۱۷۵/۸۷
	کنترل	۱۶۳	۰/۷۸۸	۱۶۵/۰۸	۱۶۱/۹
همدلی	آزمایش	۳۳/۲۴	۰/۱۴۷	۳۳/۵۴	۳۲/۹۴
	کنترل	۳۱/۱۳	۰/۱۴۷	۳۱/۴۳	۳۰/۸۴
وجدان	آزمایش	۲۸/۶۷	۰/۱۶۱	۲۸/۹۹	۲۸/۳۴
	کنترل	۲۶/۸۲	۰/۱۶۱	۲۷/۱۵	۲۶/۵
خوبشستن داری	آزمایش	۲۳/۰۳	۰/۱۶۶	۲۳/۳۷	۲۲/۷
	کنترل	۲۰/۹۶	۰/۱۶۶	۲۱/۲۹	۲۰/۶۲
احترام	آزمایش	۳۲/۴۴	۰/۱۷	۳۲/۷۸	۳۲
	کنترل	۳۰/۵۹	۰/۱۷	۳۰/۹۳	۳۰/۲۵
مهربانی	آزمایش	۱۷/۵۱	۰/۱۶۳	۱۷/۸۴	۱۷/۱۸
	کنترل	۱۵/۴	۰/۱۶۳	۱۵/۷۳	۱۵/۰۸
صبر و بردباری	آزمایش	۱۶/۱۲	۰/۱۵۲	۳۳/۵۴	۳۲/۹۴
	کنترل	۱۴/۱۸	۰/۱۵۲	۳۱/۴۳	۳۰/۸۴
عدالت	آزمایش	۲۶/۴۷	۰/۱۸۲	۲۶/۸۳	۲۶/۱
	کنترل	۲۴/۴۹	۰/۱۸۲	۲۴/۸۵	۲۴/۱۲

با توجه به جدول ۴، مشاهده می‌گردد که پس از اعمال متغیر مستقل (آموزش قصه‌گویی) نمرات هوش اخلاقی و هر یک از مؤلفه‌های آن در گروه آزمایش در مقایسه با گروه کنترل افزایش یافته است. برای مطالعه معناداری تفاوت‌های مشاهده شده در میانگین‌ها، تحلیل کوواریانس چند متغیره با اصلاح بن فرونی مورد استفاده قرار گرفت. نتیجه این تحلیل برای متغیر وابسته ترکیبی در جدول زیر ارائه شده است.

جدول شماره ۵: نتیجه آزمون اندازه اثر لامبدای ویلکز برای متغیر وابسته ترکیبی

لامبدای ویلکز	ارزش	درجه آزادی فرضیه	درجه آزادی خطا	F	سطح معناداری	مجذور اتا
۰/۲۰۶	۸	۳۵	۱۶/۸۵	۰/۰۰۰۱	۰/۷۹۴	

با توجه به جدول ۵، مشاهده می‌گردد که نتیجه تحلیل کوواریانس چند متغیره و آماره لامبدای ویلکز معنادار است ($F(8,35)=16/85, p<0.05, Wilks' Lambda=0.206, \eta^2=0.794$). در نتیجه بین دو گروه آزمایش و کنترل از نظر میانگین تعدیل شده متغیر وابسته ترکیبی (هوش اخلاقی و مؤلفه‌های آن) با احتمال ۹۹ درصد تفاوت معنادار وجود دارد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که آموزش قصه‌گویی بر میزان هوش اخلاقی دانش‌آموزان دختر پایه دوم دبستان از نظر آماری تأثیر معنادار دارد و میزان حجم اثر (مجذور اتا) ۰/۷۹۴ بیانگر شدت اثر بالایی می‌باشد.

فرضیه دوم: آموزش قصه‌گویی بر گنجینه لغات دانش‌آموزان دختر پایه دوم دبستان تأثیر دارد.

جدول شماره ۶: میانگین تعدیل شده متغیر هوش کلامی و مؤلفه‌های آن پس از اجرای مداخله

متغیرها	گروه	میانگین	انحراف استاندارد	حدود میانگین با ۹۵ درصد اطمینان	
				حد پایین	حد بالا
هوش کلامی	آزمایش	۹۵/۷۴	۰/۴۵۴	۹۴/۸۲	۹۶/۶۵
	کنترل	۸۲/۹۱	۰/۴۵۴	۸۱/۹۹	۸۳/۸۲
اطلاعات عمومی	آزمایش	۱۵/۵۱	۰/۱۱۶	۱۵/۳۸	۱۵/۷۵
	کنترل	۱۳/۷۹	۰/۱۱۶	۱۳/۵۵	۱۴/۰۲
لغات	آزمایش	۲۵/۷۵	۰/۳۲۵	۲۵/۰۹	۲۶/۴
	کنترل	۲۲/۴	۰/۳۲۵	۲۱/۷۴	۲۳/۰۵
محاسبه عددی	آزمایش	۱۰/۹۸	۰/۱۵۴	۱۰/۷۶	۱۱/۲۹
	کنترل	۹/۳۲	۰/۱۵۴	۹/۰۱	۹/۶۳
تشابهات	آزمایش	۱۴/۵۴	۰/۱۹	۱۴/۱۶	۱۴/۹۳
	کنترل	۱۲/۴۵	۰/۱۹	۱۲/۰۷	۱۲/۸۳
درک مطلب	آزمایش	۱۵/۷	۰/۱۵۷	۱۵/۳۹	۱۶/۰۲
	کنترل	۱۳/۶۷	۰/۱۵۷	۱۳/۳۵	۱۳/۹۹
حافظه عددی	آزمایش	۱۳/۲۳	۰/۱۳۵	۱۲/۹۶	۱۳/۵
	کنترل	۱۱/۲۶	۰/۱۳۵	۱۰/۹۹	۱۱/۵۴

مطابق با اطلاعات جدول ۶، پس از اعمال متغیر مستقل (آموزش قصه‌گویی) نمرات هوش کلامی و مؤلفه‌های آن در گروه آزمایش در مقایسه با گروه کنترل افزایش یافته است. برای مطالعه معناداری تفاوت‌های مشاهده شده در میانگین‌ها، تحلیل کوواریانس چند متغیره با اصلاح بن فرونی مورد استفاده قرار گرفت. نتیجه این تحلیل برای متغیر وابسته ترکیبی در جدول ۷ ارائه مشاهده می‌شود.

جدول ۷. نتیجه آزمون اندازه اثر لامبدای ویلکز برای متغیر وابسته ترکیبی

لامبدای ویلکز	ارزش	درجه آزادی فرضیه	درجه آزادی خطا	F	سطح معناداری	مجذور اتا
۰/۰۶۱	۶	۳۹	۱۰۰	۰/۰۰۰۱	۰/۹۳۹	

با توجه به جدول ۷، نتیجه تحلیل کوواریانس چند متغیره و آماره لامبدای ویلکز معنادار است ($F(6,39)=100, p<0.05, Wilks' Lambda=0.061, \eta^2=0.939$). در نتیجه بین دو گروه آزمایش و کنترل از نظر میانگین تعدیل شده متغیر وابسته ترکیبی (هوش کلامی و مؤلفه‌های آن) با احتمال ۹۹ درصد تفاوت معنادار وجود دارد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که آموزش قصه‌گویی بر میزان هوش کلامی دانش‌آموزان دختر پایه دوم دبستان تأثیر معنادار آماری دارد. میزان حجم اثر (مجذور اتا) ۰/۹۳۹ بیانگر شدت اثر بسیار بالایی می‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

بچه‌های دبستانی بخصوص پایه اول ابتدایی عاشق حرکات بیانی با دست، تغییر حالت و احساس با صورت و صداهای زمینه و جلوه‌های صوتی هستند. برای این که شخصیت‌ها و حوادث را برای بچه‌ها زنده کنیم می‌توان، از این عناصر استفاده کرد. این عناصر باید در یک داستان همیشه مثل هم استفاده شود تا بچه‌ها آن‌ها را یاد بگیرند. نمایش، درک مفهوم را برای کودک میسر می‌سازد. همین‌طور حالات چهره و حرکات بدن نیز به فهم داستان کمک می‌کند ضروری است داستان را با آهنگ ملایم بازگو کنیم. قصه‌گویی هنر گوش سپردن (دقت شنیداری) را تقویت می‌کند و چنان‌چه داستانی که برای کودکان نقل می‌شود ارزش شنیدن داشته باشد آنان مشتاق یادگیری کلیدهایی در داستان می‌شوند که نمادها را برای آنها می‌گشایند و معنا می‌کنند. کودک کاملاً با شخصیت و حوادث مستقل داستان همراه می‌شود و آنها را با دیگر موقعیت‌های زندگی روزمره خود همسان می‌پندارد. شنیدن قصه امکان تمرین تصویرسازی ذهنی را برای کودک فراهم می‌سازد. کودک با شنیدن قصه، صحنه‌ها، اعمال و شخصیت‌های آن را خلق می‌کند. توانایی تجسم و خیال‌پردازی مبنای تصور خلاق است و به

نظر می‌رسد این توانایی بر رشد شناختی کودک تأثیری مثبت دارد. برخی عقیده دارند که با قصه می‌توان میزان درک شنیداری و رشد بیانی کودکان افزایش داد. بنابراین از علاقه فراوان کودکان به قصه باید بیشترین بهره را در امر زیان‌آموزی و تقویت مهارت‌های زبانی تقویت تخیل و تفکر و گنجینه لغات شنیداری آنها کسب کرد. مربیان می‌توانند گاهی از کودکان بخواهند که آنها به قصه‌گویی بپردازند. در قصه‌گویی دو مهارت مهم زبان‌آموزی یعنی گوش کردن و سخن گفتن تمرین و تقویت می‌شود.

پژوهش حاضر با هدف بررسی اثربخشی آموزش قصه‌گویی بر میزان هوش اخلاقی و گنجینه لغات دانش‌آموزان دختر پایه دوم دبستان انجام شد. نتیجه آزمون تحلیل کوواریانس چندمتغیره نشان داد که آموزش قصه‌گویی هوش اخلاقی و مؤلفه‌های آن را در دانش‌آموزان ارتقاء می‌بخشد. این یافته با نتیجه پژوهش شیخ‌احمدی (۱۳۹۴)، درنجفی شیرازی (۱۳۹۲)، شیخ رضایی (۱۳۸۹)، دین‌ملو، جینگ، آروموگام و نو (۲۰۱۵)، چو، جانگ و هانگ (۲۰۱۴)، رحیم و رحیم (۲۰۱۲)، ال‌سومادی (۲۰۱۲) همسو می‌باشد. در تبیین این یافته می‌توان چنین اظهار کرد که هوش اخلاقی اکتسابی است و می‌توان آن را در کودکان پرورش داد. کودکان در سنین پایین توانایی شناخت و بررسی استدلال‌های اخلاقی پیچیده را ندارند، اما می‌توان مبانی عادت‌های اخلاقی مانند همدلی، احترام و ... را به آنها یاد داد. عناصر تشکیل دهنده قصه با نیازهای روحی و روانی کودکان ارتباط تنگاتنگی دارد. کودک با ذهن و فکر گسترده‌ای که دارد مضامین مختلف اجتماعی، اخلاقی و فرهنگی را از لابلای حوادث قصه پیدا می‌کند و با بینش دقیق و ظریف خود این مضامین را استدلال می‌کند و به تدریج وارد رفتارش می‌سازد. قصه برایش الگو می‌شود و بدین ترتیب نقش بسیار مهمی در تکوین شخصیت کودک ایفا می‌کند. کودکان با شنیدن قصه توانایی حل مسأله می‌آموزند و معادله‌های نامفهوم برایشان معنا می‌شود. مفاهیم خوبی و بدی را می‌فهمند و به گمراهی نمی‌افتند، درکشان از جهان گسترش می‌یابد و درست می‌اندیشند. کودکان با شنیدن قصه، تصاویر، شخصیت‌ها، احساسات و حوادث را در ذهنشان بازسازی می‌کنند. آنها به سادگی و با روشی کاملاً غیرمستقیم ارزش‌های اخلاقی- انسانی را می‌آموزند، با اسطوره‌ها و موجودات تخیلی فوق بشری و توانایی آنها آشنا می‌شوند، دایره واژگانشان گسترش می‌یابد، در نتیجه باعث افزایش همدلی و عدالت‌پروری در بین کودکان می‌گردد (درنجفی شیرازی، ۱۳۹۲).

بررسی فرضیه دوم نشان داد که آموزش قصه‌گویی بر گنجینه لغات دانش‌آموزان دختر پایه دوم دبستان تأثیر دارد. این یافته با نتیجه پژوهش صادقی و قاسمی گوربندی (۱۳۹۹)،

امیریان مجرد (۱۳۹۷)، منتی، میری احمدی، عبدالرحیمی، حیدریان و پیری مرادحاصلی (۱۳۹۵)، خسروی (۱۳۹۵) و گرین و بروک (۲۰۱۹) همخوانی دارد. در تبیین این یافته می-توان گفت قصه‌گویی تکلیفی است که علاوه بر داشتن زیر بنای زبانی واجی، نیازمند داشتن پایه‌های زبانی غیرواجی نیز می‌باشد. تسلط بر مهارت‌های غیرواجی زبان نیازمند آن است که دانش‌آموزان مهارت‌های معناشناختی، مکالمه دستور زبان و استفاده از بافت زبان‌شناختی را کسب کنند. داستان‌گویی و قصه‌گویی مهارتی است که به دانش‌آموزان کمک می‌کنند تا معنای کلمات و جملات را بهتر درک کرده و آن‌ها را در بافت داستان به صورت یک کل منسجم درآورند. همچنین بار رشد مهارت‌های مباحثه و گفت‌وگو و نیز افزایش دامنه واژگان در دانش‌آموزان، واژه‌یابی در آن تقویت می‌شود که این نیز به نوبه خود منجر به بهبود مهارت گفتار زبانی و خواندن در دانش‌آموزان نیز می‌شود (صادقی و قاسمی گوربندی، ۱۳۹۹).

این پژوهش نیز مانند سایر پژوهش‌ها از محدودیت‌هایی برخوردار بود. از جمله محدودیت‌های این پژوهش، اجرای آن بر روی نمونه دختران پایه دوم دبستان شهر شیراز بود که باید در تعمیم نتایج به سایر مقاطع و شهرها احتیاط کرد. زمان‌بر بودن اخذ مجوز از آموزش و پرورش جهت انجام پژوهش، نبود امکانات و فضای مناسب‌تر جهت اجرای آزمایش، عدم کنترل برخی از متغیرها از جمله انگیزش افراد نمونه و مشکلات خانوادگی، عدم امکان کنترل عواملی نظیر خستگی دانش‌آموزان و تجارب حاصل در فاصله مراحل پیش‌آزمون و پس‌آزمون و عدم همکاری مدارس جهت اجرای مرحله پیگیری از دیگر محدودیت‌هایی بود که پژوهشگر با آن روبرو بود.

پیشنهادات پژوهشی: بررسی تأثیر قصه‌گویی در مقاطع مختلف تحصیلی در دختران و پسران، سنجش اثربخشی آموزش قصه‌گویی بر روی متغیرهای مختلف با اجرای مرحله پیگیری، مقایسه سایر روش‌های مداخله‌ای با روش قصه‌گویی، بررسی تأثیر قصه‌گویی بر هوش غیرکلامی، استفاده از ابزارها و روش‌های مختلف گردآوری داده‌ها، مانند مشاهده و مصاحبه و ابزارهای درجه‌بندی که سوگیری پاسخ‌ها را کاهش می‌دهد.

پیشنهادات کاربردی: تشکیل گروه‌های قصه‌گویی متشکل از معلمان مدارس و مربیان مجرب کانون جهت بهبود وضعیت قصه‌گویی در مدارس، طراحی مفاهیم و برنامه‌های آموزشی در قسمتی از کتاب‌های درسی به صورت قصه توسط مؤلفان، توجه نمودن معلمان در خصوص چگونگی پرورش هوش اخلاقی و آشنا نمودن آنها با ضرورت پرورش آن، تأکید بر تدریس چگونگی پرورش هوش اخلاقی در مراکز تربیت معلم، قرار دادن آموزش قصه‌گویی در برنامه

درسی معلمان و دوره‌های ضمن خدمت مدارس، آگاه ساختن والدین نسبت به مراحل تحول هوش و اخلاق دوران کودکی و زمینه‌سازی برای پرورش توانمندی عقلانی و رفتار اخلاقی، برگزاری جشنواره‌های قصه‌گویی با آموزش مفاهیم درسی برای معلمان و خانواده‌ها جهت ارتقاء جایگاه قصه‌گویی.

منابع و ماخذ

- دامیریان مجرد، حمیده. (۱۳۹۷). بررسی تأثیر آموزش به شیوه قصه‌گویی بر میزان هوش کلامی و خزانه لغات دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی شهر یزد. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه پیام‌نور تفت.
- جلائی، مائده؛ چراغ ملائی، لایلا و خدابخش پیرکلانی، روشنگر. (۱۳۹۸). تأثیر بازی متنی بر هوش اخلاقی بر وجدان، خویشتن‌داری و مسئولیت‌پذیری اجتماعی کودکان با استعداد دبستانی. فصلنامه روان‌شناسی تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۵ (۵۴)، صص ۸۹-۵۹.
- جمالی فیروزآبادی، محمود و آقائی میبیدی، آزاده. (۱۳۹۳). تأثیر قصه‌گویی را بر مهارت‌های اجتماعی و رابطه کودک با والد کودکان پیش‌دبستانی. تحقیقات روان‌شناختی، ۶ (۲۲)، صص ۹۷-۸۸.
- خسروی، اکرم. (۱۳۹۵). تأثیر قصه‌خوانی بر روند رشد واژگانی کودکان کم‌شنوای کاربر سمک ۴-۶ سال. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته زبان‌شناسی، دانشگاه پیام‌نور مرکز مشهد.
- داداش‌زاده، سپیده و پیرخانی، علیرضا. (۱۳۹۱). اثر بخشی استفاده از روش‌های قصه‌گویی بر افزایش هوش اجتماعی دانش‌آموزان دختر مقطع چهارم و پنجم ابتدایی. آموزش و ارزشیابی، ۸ (۲۹)، صص ۲۹-۲۱.
- درنجفی شیرازی، مهناز. (۱۳۹۲). تأثیر قصه‌گویی بر هوش اخلاقی کودکان دختر ۴-۶ ساله در شهر اصفهان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته روان‌شناسی عمومی، دانشگاه پیام‌نور واحد تهران جنوب.
- روشن چسلی، رسول. (۱۳۹۲). تأثیر قصه‌گویی مبتنی بر آموزش مهارت‌های اجتماعی بر بهبود مهارت‌های اجتماعی و مشکلات رفتاری دانش‌آموزان پسر هشت تا ده ساله مبتلا به اختلال رفتار مقابله‌ای و بی‌اعتنایی (ODD). فصلنامه روان‌شناسی بالینی، ۳ (۱۰)، صص ۹۴-۷۳.

زارع زاده ابرقویی، طاهره. (۱۳۹۴). عوامل مؤثر بر رشد اخلاقی کودکان در آموزش ابتدایی. اولین کنفرانس بین‌المللی حسابداری، مدیریت و نوآوری در کسب و کار، گیلان. مؤسسه پویندگان اندیشه‌های نو و شهرداری صومعه‌سرا، مجتمع فرهنگی و هنری فارابی اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی.

سلیمان‌نژاد، اکبر و سودی، حورا. (۱۳۹۱). اثربخشی قصه‌درمانی بر رشد قضاوت کودکان. روان‌شناسی دین، ۷ (۲)، صص ۹۷-۸۱.

شهیم، سیما. (۱۳۸۵). مقیاس تجدیدنظر شده هوشی و کسلر برای کودکان، دستور کار و هنجارها. شیراز: انتشارات دانشگاه شیراز.

شیخ‌احمدی، فهیمه. (۱۳۹۴). بررسی تأثیر قصه‌گویی مبتنی بر همدلی بر مهارت‌های اجتماعی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته روان‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبایی.

شیخ‌رضایی، حسین. (۱۳۸۹). رشد اخلاقی کودک و ادبیات داستانی (به همراه بررسی آثار داستانی جمشید خانیان از منظر رشد اخلاقی). نشریه تفکر و کودک، ۱ (۱)، صص ۶۷-۳۷.

صادقی، سمیه و قاسمی‌گوربندی، بتول. (۱۳۹۹). بررسی اثربخشی استفاده از روش‌های قصه‌گویی بر افزایش دامنه لغات گفتاری دانش‌آموزان دختر پایه چهارم ابتدایی ناحیه سال ۹۸-۹۹. نشریه اورمزد، ۵۰، صص ۲۳۸-۲۳۱.

عطاری، سید احمد. (۱۳۹۴). مجموعه مقالات آموزه‌های کودکان و نوجوانان. نهبوند: شهر ما. کهریزه، مهناز. (۱۳۹۵). اثربخشی قصه‌گویی بر هوش اخلاقی دانش‌آموزان دختر کلاس اول ابتدایی مناطق ۲ و ۱۷ شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته مشاوره و راهنمایی، دانشگاه الزهرا. گودرزی، نسرين؛ مکوند حسینی، شاهرخ؛ رضایی، علی محمد و اکبری بلوطبندگان، افضل. (۱۳۹۳). اثربخشی آموزش مهارت‌های زندگی به روش قصه‌گویی بر میزان کمرویی دانش‌آموزان. فصلنامه مطالعات روان‌شناسی بالینی، ۱۷ (۵)، ۱۳۶-۱۲۱.

منتی، مهین؛ میری احمدی، شکوفه؛ عبدالرحیمی، سارا؛ حیدریان، زهرا و پیری مرادحاصلی، میلاد. (۱۳۹۵). بررسی رابطه آموزش به روش قصه‌گویی بر میزان هوش کلامی و گنجینه لغات کودکان پیش‌دبستانی. پنجمین کنفرانس بین‌المللی پژوهش در علوم و تکنولوژی. لندن-انگلستان. مهاجری، زهرا و اصغری نکاح، سید محسن. (۱۳۹۸). قصه و قصه‌گویی. مشهد: انتشارات جهاد دانشگاهی.

ناظمی، یحیی. (۱۳۸۵). ادبیات کودکان: رویکردی بر قصه‌گویی و نمایش خلاق. تهران: چاپار.

Al- Somadi, M. (2012). The effect of a story- based programme on developing moral values at the kindergarten stage. *Interdisciplinary Journal Of Contemporary Research In Business*.4 (7). pp534- 555.

Bratitsis, T., & Ziannas, P. (2015). From early childhood to special education: Interactive digital storytelling as a coaching approach for fostering social empathy. *Procedia Computer Science* ([http:// www. sciencedirect. com](http://www.sciencedirect.com))67,231-240.

Chou, M., Jang, C., Hang, P. (2014). The beauty of character education on preschool children's parent-child relationship. *Procedia- Social And Behavioral Science*. 143. pp527- 533.

De Mello, G., Jing, H., Arumugam, N., Noh, M. (2015). Learning values through moral stories using a storyboard. *ResearchGate*. 5 (12). pp40- 48.

Green, M. C., & Brock, T. C. (2019). The role of transportation in the persuasiveness of public narratives. *Journal of Personality and Social Psychology*. 79. Pp 401-421.

Killick, S., Boffey, M. (2012). Building relationships through storytelling (book). [www. Fostering. net](http://www.fostering.net). 1- 104.

Madhawa Nair, S., Mohd Yusof, N., & Chooi Hong, S. (2013). Comparing the effects of the story telling method and the conventional method on interest, motivation and achievement of chinese primary school pupils. *Procedia- Social And Behavioral Science sciencedirect*. 116. pp3989- 3995.

Rahim, H., Husni Rahim, M. (2012). The use of stories as moral education for young children. *International Journal of Social and Humanity*. 2(6). pp454- 458.